

■ Dirigents Pāvo Jervi uzstājas ar labākajiem orķestriem pasaulē, taču viņš regulāri atgriežas Igaunijā, kur sniedz koncertus un atbalsta gan jaunos mūziķus, gan komponistus. Foto - Kaupo Kikass

MŪZIKA VISU PASAKA PRI

«Gada beigās man apritēs 60 gadu, un es jūtu, ka tagad man paveras pavisam cita pasaule,» apgalvo **igauņu maestro Pāvo Jervi**

Teksts **Jegors Jerohomovičs**

14

Otrdien, 30. augustā, Tallinas koncertzālē *Estonia* notiks Igaunijas Festivāla orķestra un diriģenta Pāvo Jervi koncerts. Skanēs Erki Svena Tira *L'ombra della croce*, Johannesa Brāmsa Dubultkoncerts vijolei un čellam un Žana Sibēliusa Otrā simfonija. Solisti būs vijolniece Trīna Rūbele un čellists Marsels Johanness Kitss. Septembra sākumā orķestris kopā ar Pāvo Jervi dosies Dienvidkorejas turnejā. Šo kolektīvu Pāvo Jervi izveidoja 2011. gadā, tajā spēlē viņa izraudzītie labākie

igauņu mūziķi un dažādu Eiropas kolektīvu mākslinieki.

Katru vasaru Igaunijas Festivāla orķestris uzstājas Pāvo Jervi dibinātajā Pērnavas Mūzikas festivālā – tur notiek intensīvs mēģinājumu process un tiek veikti ieraksti. Jaunākais no tiem – albums *Estonian Premieres* – izdots jūlijā, tajā orķestris ir ieskaņojis igauņu komponistu Lepo Sumeras, Helēnas Tulves, Tauno Aintsas, Teni Kervitsa un Ilo Krigula mūziku. Ieraksti tapuši pēdējos gados Pērnavas koncertzālē vasaras festivāla laikā. Šis ir jau trešais Igaunijas Festivāla orķestra albums, ko izdevusi Eiropas ierakstu kompānija *Alpha Classics*.

Pagājušās sezonas beigās Pāvo Jervi noslēdza savas gaitas Japānas raidsabiedrības NHK simfoniskā orķestra (Tokija) galvenā diriģenta amatā. Pašlaik viņš ir Cīrihes orķestra *Tonhalle* galvenais diriģents un Brēmenes Vācu kamerfilharmonijas mākslinieciskais vadītājs.

Jūlijā notikušajā Pērnavas Mūzikas festivālā Pāvo Jervi, kurš ir viens no cienjamākajiem diriģentiem pasaulē, atbildēja uz KDī jautājumiem.

Pastāstiet, lūdzu, par Igaunijas Festivāla orķestra jauno albumu *Estonian Premieres*.

Pateicoties Arvo Pertam, mēs visi – igau-

25. AUGUSTS, 2022

RIEKŠĀ

ņu mūziķi – esam kļuvuši slaveni. Taču tas ir mans tēvs, kurš palīdzēja Arvo Pertam kļūt slavenam viņa karjeras sākumā. Nēme Jervi atskaņoja, ierakstīja un regulāri iekļāva Arvo Pertu savās koncertprogrammās. Uzskatu, ka būt izpildītājam ir liela privilēģija, jo mēs palīdzam, atbalstām un izceļam cilvēkus, kuri ir paši galvenie, – komponistus. Esmu pārliecināts, ka joprojām ir jēga izdot albumus kompaktdiska formātā. Jā, manas meitas diskus vairs neklaušās, taču vecākas paaudzes cilvēki klausās gan. Jebkura formāta ieraksts spēj aizceļot tālāk, nekā mēs ar orķestri jebkad būsim spējīgi aizceļot, – uz Austrāliju, Jaunzēlandi un citur.

Mums ir jādomā par to, kā varam atbalstīt un sniegt interesantas iespējas saviem mūziķiem un komponistiem. Mums arī ir jā rūpējas par jaunu orķestra mūzikas repertuāru. Koncertos allaž varam iekļaut kādu Arvo Perta vai nelielu Veljo Tormisa opusu, kas labi noder programmas ievadam, bet ir nepieciešami arī jaundarbi. Kad uzstājos ārzemēs, man regulāri jautā, ko varu piedāvāt no igauņu mūzikas. Tiem nav obligāti jābūt lielās formas darbiem – der kompozīcijas, kuras nav pārāk īsas, bet nav arī pārāk garas. Parasti tādas skan koncerta sākumā.

Igauņu mūzikas atskaņošana ir kļuvusi par mūsu ģimenes tradīciju. Gandrīz visos manis diriģētajos koncertos ārzemēs skan igauņu komponistu darbi. To novērtē gan orķestri, gan klausītāji. Igaunijā ir ļoti daudz komponistu, un tas ir vēl viens mana tēva nopelns. Šeit cilvēkiem ir misija – radīt mūziku.

Nēme Jervi ir ierakstījis 600 albumu, un nedomāji, ka cenšos viņu pārspēt. Tas nav iespējams. Taču arī mana un Igaunijas Festivāla orķestra diskogrāfija pamazām aug. Ierakstus veido arī mans brālis diriģents un komponists Kristjans Jervi. Tas mums ir gēnos – mums patīk klausīties ierakstus un patīk tos radīt. Man nav ilūziju – jaunais albums *Estonian Premieres* neieņems augstākās vietas albumu pārdošanas topos, jo tā ir laikmetīgā mūzika. Katrs albums kļūst par vēstures liecību. Kad diriģents atstāj savu amatu orķestrī un atskatās uz padarīto, kopīgi veiktos ierakstus var uzskatīt par muzikāliem suvenīriem un pastkartītēm, kas sevi glabā atmiņās. Tas paliek pēc kopīgi aizvadīta ceļojuma un palīdz atcerēties, kas kurā gadā ir noticis. Ieraksti pārdzīvos mūs visus, tāpēc tie ir svarīgi.

Es gribētu atgriezties pie tēmas, kurai pieskārties mūsu sarunā pirms gada, – toreiz teicāt, ka diriģēšana ir izmirstoša mākslas forma.

Jā, man joprojām tā šķiet.

Tāpēc jūs tik cītīgi un aizrautīgi pievērsāties darbam ar jaunajiem diriģentiem gan Pērnavas Mūzikas festivāla meistarklasēs, gan jūsu vadītā Čīrihes orķestra Tonhalle Jauno diriģentu akadēmijā?

Mūsdienās ir grūti atrast patiešām labu praktisko diriģēšanas apmācības kursu. No vienas puses, diriģēšanas programma ir katrā mūzikas augstskolā, tāpēc nevēlos teikt, ka jaunajiem talantiem nav kur studēt un pedagogiem nav kur mācīt. Es negribu, lai manis teiktais izklausītos pārāk skarbi, bet daudzi cilvēki, kuri māca diriģēšanu, paši nezina, ko īsti viņi māca. Tas ir redzams viņu audzēkņu sniegumā. Pašlaik ir daudz labu pianistu un vijolnieku, bet nav daudz labu diriģentu. Viņu ir maz! Kaut kādu iemeslu dēļ tie cilvēki, kuriem ir vara un iespēja palīdzēt topošajiem diriģentiem un kuri viņus vērtē, paši nezina, uz ko skatās. Viņi reaģē uz dažiem vizuālajiem efektiem un virspusējām īpašībām. Taču mums ir jāatrod jaunie mūziķi, kuriem ir kaut kas iekšēji spēcīgs. Nākas konstatēt, ka ir daudz jaunu diriģentu, kuri ātri veido karjeru, bet viņu darba kvalitāte nav diez ko iedvesmojoša.

Šķiet, ka diriģenti, kuri nonāk augstos amatos, kļūst arvien jaunāki: piemēram, par Latvijas Nacionālā simfoniskā orķestra māksliniecisko vadītāju un galveno diriģentu 2022./2023. gada sezonā kļūs 22 gadus vecais somis Tarmo Peltoski. Vai šādā vecumā cilvēks spēj vadīt, attīstīt, motivēt un virzīt uz kopīgiem mērķiem lielu kolektīvu?

Tarmo ir ļoti talantīgs puisis. Teiksim tā – ja 18 gadu vecumā var iestāties armijā,

PAŠLAIK IR DAUDZ LABU PIANISTU UN VIJOLNIEKU, BET NAV DAUDZ LABU DIRIĢENTU

22 gadu vecumā noteikti var kļūt par galveno diriģentu. Ko nozīmē būt galvenajam diriģentam? Tas nozīmē, ka orķestris ir atradis kādu talantīgu cilvēku, vēlas ar viņu cieši sadarboties un augt kopā. Es domāju, ka tas nav vecuma jautājums. Daudz ko izšķir pieredze. Kad man bija astoņpadsmit divdesmit, es arī jau kaut kur biju galvenais diriģents un mācījos...

Vai šādā vecumā mūziķim jau ir pietiekami daudz zināšanu, un vai viņam piemīt autoritāte, lai vadītu orķestri?

Tas viss nāks vēlāk. Tas būs pēc piedesmit.

Vai piekristat apgalvojumam, ka diri-

ģēšana ir mūža otrās puses profesija?

Simtprocentīgi. Es to zinu no savas pieredzes – gada beigās man apritēs 60 gadu, un es jūtu, ka tagad man paveras pavisam cita pasaule. Man ir uzkrāta liela pieredze. Diriģēšanā tā ir svarīga. Diriģentam ir jāpārvalda plašs repertuārs, taču pat ar mūžu būs par maz, lai pamatīgi apgūtu visus slavenākos lieldarbus, tā saukto standarta repertuāru. Es pat nerunāju ne par ko eksotisku, tikai par Bēthovena, Brāmsa, Bruknera un Mālera simfonijām, krievu un franču mūziku, nozīmīgākajiem XX un XXI gadsimta opusiem. Vēl taču ir opera!

Nav jēgas kaut ko izpildīt tikai vienu reizi, tas neko nenozīmē. Pie šiem darbiem ir regulāri jāatgriežas. Tikai kad noderīgi atgriezties opusu desmit reizi, jums par to būs kaut kāda skaidrība, izveidosies savs priekšstats. Ja esat vienreiz atskaņojis Brāmsa simfonijas, tas nenozīmē, ka jūs tās labi zināt. Nē, jūs vēl neko nezīnāt. Tas viss prasa daudz vairāk laika. Ir jādiriģē atkal un atkal, jāiedziļinās partitūrā un jādomā par to: varbūt toreiz, kad mēs to atskaņojām, spēlēt šādi šajā vietā nebija laba ideja, varbūt ir jāpaskatās no citas puses... Ir vērts nedaudz paeksperimentēt. Tikai tā jūs augat mūzikā.

Pieredze nāk ar vecumu. Vai pieredze nozīmē arī lielākas brīvības iegūšanu pie pults?

Jā, brīvības pamatā ir pieredze un mūzikas teksta zināšanas. Tu jau zini, kā pareizi vadīt mēģinājumus, zini, kas ir vis svarīgākais un kā veidot kontaktu ar orķestri. Tas ļauj diriģentam justies brīvākam un strādāt efektīvāk – viņš ātrāk sasniedz vēlamo rezultātu.

Jūs vairs nestrādājat Tokijā, kur līdz pagājušās sezonas beigām bijāt NHK orķestra galvenais diriģents. Kuram no sa-

TRAUSLĀ REALITĀTE

RIXC Mākslas un zinātnes festivāls 2022

IZSTĀDE
25.08. – 16.10.2022
Kim? Laikmetīgās mākslas centrā

KONFERENCE
6.10–8.10.2022
Rīgā / Tiešsaistē

<http://festival2022.rixc.org>

viem kolektīviem turpmāk veltīsiet vairāk laika?

Vairāk strādāšu ar Čīrihes orķestri *Tonhalle*, tas ir lielisks kolektīvs, pasaules klases orķestris. Ir svarīga kombinācija – labs orķestris un labs diriģents. Diriģentam ir jāspēj pateikt orķestrim kaut ko tādu, ko mūziķi vēl nezina, lai tas iedvesmotu viņus spēlēt arvien labāk. Ja ir ļoti labs diriģents un nav ļoti labs orķestris, gadās tā, ka viss laiks tiek pavadīts, diriģentam cenšoties paaugstināt orķestra līmeni. Savukārt, ja satiekas ļoti labs orķestris un ļoti jauns diriģents, daudz laika paiet, kamēr diriģents apgūst repertuāru. Diriģentam ir jāpielāgojas situācijai, jo viņš daudz ko dara pirmo reizi.

Vai jūtat, ka labs orķestris paaugstina arī jūsu līmeni?

Labs orķestris vienmēr paaugstina! Es diriģēju ļoti labus orķestrus, tie visi man kaut ko dod. Daudz ko esmu iemācījies, strādājot ar NHK orķestri un Parīzes orķestri/*Orchestre de Paris*. Kad diriģēju Berlīnē un Londonā, orķestris man vienmēr kaut ko dod un paceļ mani. Tas ir abpusēji. Es neapgalvoju, ka zinu visu. Gluži pretēji – man ir sajūta, ka es neko nezinu. Tomēr vienmēr ir liela atšķirība, ja kādu skaņdarbu diriģēju ne pirmo, ne otro, pat ne trešo reizi.

Vai apdāvināts diriģents spēj padarīt kādu opusu interesantāku un aizraujošāku, nekā tas īstenībā ir?

Pilnīgi noteikti. Tas labi parāda diriģenta talantu. Ir cilvēki, kuriem nav iztēles un kuri nezina, kā interpretēt mūziku, kas nav ģeniāla, bet vienkārši laba. Viņi to atskaņo bez iedvesmas, un mūzika uz klausītājiem neatstāj iespaidu. Savukārt cits diriģents var izdarīt tā, ka visi saka – tas ir šedevrs! Tas ir atkarīgs no diriģenta talanta, iztēles un muzikalitātes. Ļoti labs piemērs ir mans tēvs. Viņš var paņemt jebkuru partitūru, un mūzika viņa lasījumā skanēs interesanti. Klausītāji priecājas: «Mēs nemaz nenojautām, ka tā ir tik laba simfonija!» Citi atskaņo to pašu, un tas neizklausās saistoši.

Kuru komponistu darbus publikai kā no jauna ir atklājis jūsu tēvs Nēme Jervi?

Var minēt Vilhelmu Stēnhammaru, Kurtu Aterbergu, Francu Bervāldu, Nīlsu Gādi, Aleksandru Glazunovu, Hansu Rotu un daudzus citus. Viņu opusus var klausīties ierakstos, kurus ir veidojis mans tēvs. Viņam ir talants atrast kaut ko svaigu mūzikā. Viņš nekad nav centies pārāk cieši sekot līdzi iedibinātajām atskaņojuma tradīcijām – man ļoti imponē šī īpašība. Nēme Jervi zina par tradīcijām, bet, radot savu interpretāciju, viņš dara to, ko pats uzskata par pareizu: šī tradīcija nav laba, šī ir laba, bet šī ir tikai slikts ieradums. Tā viņš dara savu darbu. Viņam ir ļoti dzīva iztēle.

Tikko pēc Nēmes Jervi Pērnavas festivālā diriģētā koncerta, kurā skanēja Mocarta *Mazā nakts mūzika*, jūs man emocionāli teicāt, ka vēl nekad neesat dzirdējis šādu interpretāciju. Kas jūs tajā tik ļoti saviļņoja?

Parasti *Mazā nakts mūzika* tiek atskaņota precīzi, skaisti, pareizi un bez fantāzijas. Tā ir kā ceremoniāla mūzika, ko izmanto kāzās. Taču tā ir ģeniāla mūzika – tas ir Mocarts! Lai tā spētu aizkustināt, to vajag atbilstoši interpretēt. Kaut kādu iemeslu dēļ diriģenti to nedara, bet viņiem šķiet, ka viņi visu zina un prot.

Sanāk dzirdēt, ka jauni diriģenti atskaņo lielas simfonijas, – viss it kā labi, taču, lai pa īstam novērtētu diriģenta spējas, ir jāpaklausās, kā viņš atskaņo Haidna simfonijas. Tad uzreiz ir skaidrs, vai šim cilvēkam ir mūzikas izjūta, fantāzija, intuitīva formas izpratne. Intuīcijai ir liela nozīme,

■ Diriģents Pāvo Jervi (no kreisās) kopā ar komponistiem Ilo Krigulu (centrā) un Tenu Kervitsu albuma *Estonian Premieres* atvēršanas svētkos 2022. gada Pērnavas Mūzikas festivālā.
Foto - Jegors Jerohomovičs

■ Igaunijas Festivāla orķestra un diriģenta Pāvo Jervi ieskaņoto albumu *Estonian Premieres* laidusi klajā prominentā Eiropas ierakstu kompānija Alpha Classics

LAI NOVĒRTĒTU DIRIĢENTA SPĒJAS, IR JĀPAKLAUSĀS, KĀ VIŅŠ ATSKAŅO HAIDNA SIMFONIJAS

un diriģentam ir jājūt, ka mūzika visu pasaka priekšā. Tā visu pastāsta – tikai ir jāieklaušās, jāspēj sadzirdēt. Mūzika ar mums runā visu laiku, tā pati pasaka, kādā virzienā ir jādodas. Ar katru tā runā ļoti individuāli.

Vai savā karjerā bieži esat izpildījis mūziku, kas jums nav bijusi tuva un interesanta?

Kad biju jauns diriģents un saņēmu sa-

darbības piedāvājumus – lūk, šeit ir programma, mēs vēlamies jūs uzaicināt! –, man bija neiespējami atteikties. Katru koncertu diriģēju ar prieku, reizēm programmas bija mazāk interesantas, reizēm – vairāk. Taču tas bija ļoti noderīgi un daudz ko man iemācīja. Ir jābūt profesionālim, tā ir laba pieredze, īpaši jaunībā. Tagad visas programmas veidoju pats.

Pastāv viedoklis, ka diriģents sasniedz meistarības briedumu opermūzikā. Kāpēc jau diezgan sen nedirģējat operu? Vai tā jūs nevilina?

Dažreiz mani aicina diriģēt operu. Vienmēr iesaku topošajiem diriģentiem un saviem studentiem – ja vēlaties pievērsties operai, tas ir jādara kopš agras jaunības. Jums nav jāgaida. Operas pasaulē ir jāienāk, kamēr esi jauns un tev ir pacietība. Tas tiešām prasa pacietību – darbs ar solisti, orķestri, kori, sadarbība ar režisoru, visu radošo un tehnisko komandu. Tas ir interesants, smags un laikietilpīgs process. Pati par sevi opera ir lieliska, bet tā ir kompromisu māksla. Ja kāds saslīmst, ja kāds no dziedātājiem nav pietiekami augstā līmenī vai arī iestudējums ir slikts, tas uzreiz ietekmē rezultātu. Ja orķestris nav izcils, ja akustiskie apstākļi nav labvēlīgi, ja koris nav gana elastīgs... To uzreiz var just.

Opera var funkcionēt tikai tad, ja ir iedarbināts rutīnas mehānisms – «to mēs zinām, jo esam spēlējuši, un darām to bez mēģinājumiem». Operas teātros izrādes nereti notiek bez mēģinājumiem, pat ja orķestra priekšā stājas diriģents, kurš agrāk šajā teātrī nekad nav strādājis. Simfoniskajā mūzikā tas nav iespējams.

Savulaik esmu daudz apmeklējis Vīnes Valsts operu – tā ir rutīna... Viss notiek kā Brodvejas šovā. It kā viss ir kārtībā, bet nekā īpaša. Tāda sajūta ir katrā teātrī, kurā notiek trīspadsmitā *Dona Žuana* izrāde pēc kārtas un vēl katru otro dienu skan *Valkīra*, *Toska* un *Bohēma*. Orķestri spēlē vieni un tie paši mūziķi. Kas iedvesmojoši svaigs tur varētu sanākt?! Varbūt esmu pārāk kritisks. Pērn rudenī Čīrihes operā man ļoti patika *Trubadūra* jauniestudējums, kuru diriģēja Džanandrea Nozeda un kurā dziedāja Latvijas soprāns Marina Rebeka. Nebija garlaicīgi skatīties un klausīties.

Kā jūs atbrīvojaties no rutīnas sajūtas savā darbā?

Man tās nav. Katrs koncerts ir atšķirīgs. Tā ir cita sistēma, mēs nespēlējam trīspadsmit identisku koncertu pēc kārtas bez mēģinājumiem un vēl ar solisti, kurus nekad iepriekš neesam satikuši. Mūsu jomā darbs norit citādi.

Jūs sadarbojaties ar mūziķiem no dažādām valstīm. Kā jūtaties pašreizējos apstākļos, kad Ukrainā notiek karš?

Mani pārņem šausmas, domājot par to, kas notiek Ukrainā. Tā ir barbariska realitāte, kurai ir jābeidzas. Kādam Krievijas agresija ir jāaptur. Kā mākslinieki var rīkoties šādā situācijā? Ir emocionāla un racionāla reakcija. Cilvēki, kuri ir auguši PSRS, saprot, ko nozīmē dzīvot diktatūras apstākļos. Tāpēc ir mulķīgi teikt, ka mēs boikotēsim pilnīgi visus krievu māksliniekus, pat tos, kuri nav saistīti ar varu. No otras puses, es saprotu Igaunijā valdošo viedokli, ka tagad ir nepiemērots brīdis kultūras diplomātijai, jo Ukrainā notiek asinsizliešana. Es to saprotu, bet, būdams mūziķis, es nevaru pagriezt muguru un ignorēt savus mūzikas brāļus. Es nerunāju par māksliniekiem, kuri atbalsta Putina politiku.

Man ir ļoti žēl, ka mani draugi – krievu mūziķi – šovasar nevarēja atbraukt uz Pērnavas festivālu, jo Igaunija viņiem neizsniedza vīzas. Viņi ir mani brāļi, tā nav viņu vaina, ka viņiem ir tāds prezidents un viņi neko nevar pateikt, jo viņiem tur ir jādzīvo. Mums, mūziķiem, ir jābūt lojāliem pret saviem kolēģiem. Kultūras cilvēkiem ir jāskatās uz šīm problēmām no kāda augstāka punkta un jādomā, kā rīkoties.

Ļoti lielu rezonansi pasaulē izraisīja jūsu lēmums uzreiz pēc kara sākuma nepamest Krieviju un 26. februārī Pētera Čaikovska koncertzālē Maskavā nodirģēt Krievijas Nacionālā jauniesu simfoniskā orķestra koncertu, kuram ilgi esat gatavojušies. Kā jūs pamatojāt savu rīcību?

Jau pašos pirmajos mēģinājumos es iemīlēju visus šā orķestra jauniesus. Viņi rada mūziku ar patiesu izjūtu, viņi dzīvo mūzikā, viņi elpo mūziku, viņi vēlas spēlēt, ar to ir saistītas visas viņu cerības. Tagad šīs cerības ir sagrautas, un šiem jauniesiem nav nākotnes ārpus Krievijas. Iespējams, viņi paši to vēl neapzinās. Krievija ir slēgta. Kamēr Putins ir pie varas, neviens šo kolektīvu nekur neaicinās. Arī individuāli šiem mūziķiem būs ļoti sarežģīti kaut kur izbraukt. Kur viņi dosies? Varbūt tikai dažiem tas varētu izdoties. Bet tūkstošiem jauno mūziķu būs jāpaliek savā realitātē Krievijā. Tas ir ļoti skumji.

Ko jūs viņiem teicāt pēc kara sākuma?

Es viņiem teicu – vienīgais, kas mūs izglābs, ir mīlestība un mūzika. Tāpēc mēs radām mūziku, un politika ir visnegantākā lieta. Kad es to teicu, viņi visi raudāja, viss orķestris raudāja. Mēs nospēlējam koncertu, jauniesi bija lieliski. Igaunijā es par to smagi dabūju pa pakaļu, un es to saprotu. Es saprotu gan šo cilvēku nostāju, gan savu rīcību. Nevaru teikt, ka viņi kļūdās, bet es jutos citādi, jo esmu mūziķis. Šiem jaunajiem mūziķiem nav nekāda sakara ar Krievijas politiku.

Jā, bija liels skandāls. Man uzreiz ieteica: «Steidzami brauciet prom no Krievijas, tas ļoti kaitēs jūsu reputācijai.» Igaunijā tika publicēta fotokolāža: es diriģēju, un man no rokām tek ukraiņu bērnu asinis... It kā es nodarbotos ar Putina propagandu. Protams, ne! Es zināju, ka šajā situācijā nevaru pamest jaunos mūziķus. Tas nebūtu pareizi, ja es vienkārši aizbēgtu un pamestu viņus. Tas nebūtu godīgi pret viņiem. ■

Informācija: efo.ee, paavojarvi.com

25. AUGUSTS, 2022